

**A MAGYAR BIOLÓGIAI TÁRSASÁG
EMBERTANI SZAKOSZTÁLYÁNAK MŰKÖDÉSE
A 2019. ÉVBEN**

396. szakülés, 2018. december 10-én

Évinger Sándor (*Magyar Természettudományi Múzeum, Embertani Tár, Budapest*): *Visznek–Szennyvíztároló lelőhely késő avar kori népessége.*

Juszt Zsuzsanna (*Szeged és Térsége Eötvös József Gimnázium és Általános Iskola, Szeged; Szegedi Tudományegyetem, Természettudományi és Informatikai Kar, Embertani Tanszék, Szeged*): *Változó laterális preferencia? Lateralitás fejlődése kisgyermekkorban – Kutatótanári pályamunka bemutatása.*

Szikossy Ildikó^{1,2}, Horányi Ildikó³, Csukovits Anita⁴, Karlinger Kinga⁵, Pölöskei Gergely⁵, Helen D. Donoghue⁶, Pálfi György⁷, Pap Ildikó^{1,7} (*¹Magyar Természettudományi Múzeum, Embertani tár, Budapest; ²Szegedi Tudományegyetem, Biológiai Doktori Iskola, Humánbiológiai Képzési Program, Szeged; ³Magyar Nemzeti Múzeum, Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Budapest; ⁴Tragor Ignác Múzeum, Vác; ⁵Semmelweis Egyetem, Radiológiai Klinika, Budapest; ⁶Centre for Infectious Diseases and International Health, Department of Infection, University College London, UK; ⁷Szegedi Tudományegyetem, Embertani Tanszék, Szeged*): *Post mortem szíveltávolítás esetei a XVIII. századi váci múmiák között.*

397. szakülés, 2019. április 15-én

Farkas Gyula (*Szegedi Tudományegyetem, Embertani Tanszék, Szeged*): *Lotterhoff Edit köszöntése.*

Évinger Sándor (*Magyar Természettudományi Múzeum, Embertani tár, Budapest*): *Egy specifikus büntetési forma? Lábamputációs esetek a IX. századi Mosaburg (Zalavár) vonzáskörzetében.*

Király Kitty, Elekes Gréta, Bukva Mátyás, Pintér Zoltán, Molnár Erika, Pálfi György, Bereczki Zsolt (*Szegedi Tudományegyetem, Embertani Tanszék, Szeged*): *Kísérlet a sebészi trepanációk indikációjának felderítésére az aktivitást jelző elváltozások statisztikai értékelésével.*

János István¹, Szűcs László², Szathmáry László², Molnár Mónika³ (*¹Nyíregyházi Egyetem, Környezettudományi Intézet, Nyíregyháza; ²Debreceni Egyetem, Evolúciós Állattani és Humánbiológiai Tanszék, Debrecen; ³Debreceni Egyetem, Egészségügyi Kar*): *Szemponatok a torzított koponyák vizsgálatához.*

Bereczki Zsolt¹, Molnár Erika¹, Tóth Gábor², Marcsik Antónia¹, Hegyi Andrea^{1,3} (*¹Szegedi Tudományegyetem, Embertani Tanszék, Szeged; ²Eötvös Loránd Tudományegyetem, SEK BDPK, Biológiai Tanszék, Szombathely; ³Szegedi Tudományegyetem, Élettani, Szervezettani és Idegtudományi Tanszék, Biológia Szakmódszertani Csoport, Szeged*): *A megnagyobbodott foramina parietalia előfordulása a Kárpát-medence oszteoarchaeológiai leletanyagában.*

Molnár Erika¹, Hegyi Andrea¹, Pálfi György¹, Bereczki Zsolt¹, Kis Luca¹, Pap Evelin², Marcsik Antónia¹ (*¹Szegedi Tudományegyetem, Embertani Tanszék, Szeged; ²Türr István Múzeum, Baja*): *Craniofacialis hasadékok előfordulása történeti embertani szériákban.*

Buzár Ágota, Bernert Zsolt (*Magyar Természettudományi Múzeum, Embertani tár, Budapest*): *Pest török hódoltság kori muszlim temetője.*

Kis Luca¹, Tihanyi Balázs^{1,2}, William, Berthon^{1,3}, Spekker Olga¹, Bereczki Zsolt¹, Molnár Erika¹, Révész László², Pálfi György¹ (¹*Szegedi Tudományegyetem, Embertani Tanszék, Szeged*; ²*Szegedi Tudományegyetem, Régészeti Tanszék, Szeged*; ³*École Pratique des Hautes Études, PSL Research University Paris, Chaire d'Anthropologie biologique Paul Broca, Párizs, Franciaország*): *Bioarchaeológiai adatok Sárrétudvari-Órhalom és Sárrétudvari-Poroshalom X. századi lelőhelyek társadalomrégészeti megítéléséhez.*

Szvák Enikő^{1,2}, Sklánitz Antal⁴, Szabó Lénárd⁴, Béni Áron⁵, János István⁶, Dobroné Tóth Márta⁶, Szikszai Zita⁷, Kertész Zsófia⁷, Molnár Mihály⁸, Győry Hedvig⁹, Pálfi György², Molnár Erika², Hajdu Tamás¹⁰, Baranyai Edina¹¹, Scheffer Krisztina¹², Szikossy Ildikó³, Regina, Hölzl¹³, Vanessa, Tucom-Novak¹³, Wilfried, Rosendahl¹⁴, Stephanie, Zesch¹⁴, Szirmai László¹⁵, Szőke Attila¹⁵, Pap Ildikó^{2,3} (¹*Szegedi Tudományegyetem, Biológia Doktori Iskola, Szeged*; ²*Szegedi Tudományegyetem, Embertani Tanszék, Szeged*; ³*Magyar Természettudományi Múzeum, Embertani tár, Budapest*; ⁴*Continental Automotive Hungary Kft., Minőségbiztosítási Labor, Budapest*; ⁵*Debreceni Egyetem, Agrokémiai és Talajtani Intézet, Debrecen*; ⁶*Nyíregyházi Egyetem, Környezettudományi Intézet, Nyíregyháza*; ⁷*Magyar Tudományos Akadémia, Atommagkutató Intézet, Ionnyaláb-fizikai Laboratórium, Debrecen*; ⁸*Magyar Tudományos Akadémia, Atommagkutató Intézet, Hertelendi Ede Környezetanalitikai Laboratórium, Klímakutatói és Környezetfizikai Laboratórium, Debrecen*; ⁹*Szép művészeti Múzeum, Budapest*; ¹⁰*Eötvös Loránd Tudományegyetem, Embertani Tanszék, Budapest*; ¹¹*Debreceni Egyetem, Szervetlen és Analitikai Kémia Tanszék, Agilent Atomic Spektroszkópiái Laboratórium, Debrecen*; ¹²*Magyar Nemzeti Múzeum, Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Budapest*; ¹³*Kunsthistorisches Museum, Bécs, Ausztria*; ¹⁴*Reiss-Engelhorn-Museen, Mannheim, Németország*; ¹⁵*MOL Magyar Olaj- és Gázipari Nyrt., Szeged*): *A Magyar Természettudományi Múzeum Egyiptomi múmiagyűjteménye – A multidiszciplináris vizsgálatok előzetes eredményei.*

Pap Ildikó^{1,2}, Szikossy Ildikó^{1,3}, Váradi Orsolya^{2,3}, Szekeres András⁴, Karlinger Kinga⁵, Pölöskei Gergely⁵, Mark, Spigelman⁶, Helen D., Donoghue⁷, Olivier, Dutour^{8,9}, Frank, Meixner¹⁰, Albert, Zink¹⁰, Molnár Erika², Pálfi György² (¹*Magyar Természettudományi Múzeum, Embertani tár, Budapest*; ²*Szegedi Tudományegyetem, Embertani Tanszék, Szeged*; ³*Szegedi Tudományegyetem, Biológia Doktori Iskola, Szeged*; ⁴*Szegedi Tudományegyetem, Mikrobiológiai Tanszék, Szeged*; ⁵*Semmelweis Egyetem, Radiológiai Klinika, Budapest*; ⁶*Hebrew University of Jerusalem, Faculty of Medicine, Jeruzsálem, Izrael*; ⁷*University College of London, Division of Infection and Immunity, London, Egyesült Királyság*; ⁸*École Pratique des Hautes Etudes/EPHE, Section of Earth and Life Sciences, Párizs, Franciaország*; ⁹*UMR 5199 De la Préhistoire à l' Actuel: Culture, Environnement et Anthropologie, Bordeaux, Franciaország*; ¹⁰*EURAC Research, Institute for Mummy Studies, Bolzano, Olaszország*): *Valószínű tuberkulózis szifilisz ko-infekció egy 18. századi bábaasszony mumifikálódott maradványain.*

Szikossy Ildikó^{1,2}, Molnár Mihály³, Major István³, Dennise, Morrison⁴, Sklánitz Antal⁵, Donna, Westrich⁶, Svák Enikő², Pap Ildikó^{1,7} (¹*Magyar Természettudományi Múzeum, Embertani tár, Budapest*; ²*Szegedi Tudományegyetem, Biológia Doktori Iskola, Szeged*; ³*Magyar Tudományos Akadémia, Atommagkutató Intézet, Debrecen*; ⁴*Kansas City Museum, Collections and Curatorial Services, Kansas City, Missouri, USA*; ⁵*Continental Automotive Hungary Kft, Minőségbiztosítási Labor, Budapest*; ⁶*IMG EI LLC, New York, NY, USA*; ⁷*Szegedi Tudományegyetem, Embertani Tanszék, Szeged*): *Lakótársak – Dél-Amerikai múmiabatyó multidiszciplináris vizsgálata.*

Hajdu Tamás (*Eötvös Loránd Tudományegyetem, Embertani Tanszék, Budapest*): *A bronzkori Kárpát-medence népességtörténeti kérdései. Klasszikus embertani eredmények – új trendek.*

Szeniczey Tamás¹, Marcsik Antónia², Hajdu Tamás¹ (¹Eötvös Loránd Tudományegyetem, Embertani Tanszék, Budapest; ²Szegedi Tudományegyetem, Embertani Tanszék, Szeged): *A Kelet-Dunántúl avar kori népességváltásainak történeti embertani vizsgálata.*

398. szakülés, 2019. április 23.

Kustár Ágnes, Buzár Ágota, Évinger Sándor, Makra Szabolcs, Bernert Zsolt (Magyar Természettudományi Múzeum, Embertani tár, Budapest): *Árpád-kori magyarság embertani-genetikai képe – Összefoglaló az MTM Embertani tár Árpád-ház kutatásának 2018–2019-es eredményeiről.*

Buzár Ágot, Bernert Zsolt (Magyar Természettudományi Múzeum, Embertani tár, Budapest): *Macsói Béla Árpád-házi herceg csontmaradványainak embertani vizsgálata.*

Kustár Ágnes¹, Balikó András² (¹Magyar Természettudományi Múzeum, Embertani tár, Budapest; ²Szobrászművész DLA, Szentendre): *Macsói Béla Árpád-házi herceg szobrászi arcreekonstrukciója.*

Mende Balázs Gusztáv, Merva Szabina (Magyar Tudományos Akadémia, Régészeti Intézet, Budapest): *Az Árpád-kori népesség genetikai kutatásának történeti-régészeti háttere a Dunántúl hatalmi központjaiban.*

Csáky Veronika, Szeifert Bea, Szécsényi-Nagy Anna, Gerber Dániel, Mende Balázs Gusztáv (Magyar Tudományos Akadémia, Régészeti Intézet, Budapest): *Adatok az Árpád-kori népesség genetikai gyökereinek feltárásához: új eredmények és értékelésük európai és ázsiai DNS adatbázisok tükrében.*

Tihanyi Balázs, Balázs János, William Berthon, Király Kitty, Kis Luca, Spekker Olga, Váradi Orsolya Anna, Bereczki Zsolt, Molnár Erika, Marcsik Antónia, Pálfi György (Szegedi Tudományegyetem, Embertani Tanszék, Szeged): *Az SZTE Embertani Tanszék kutatásai az „Árpád-kori magyarság embertani-genetikai képe” című projekt keretében.*

Balázs János¹, Rózsa Zoltán², Bereczki Zsolt¹, Marcsik Antónia¹, Tihanyi Balázs¹, Karlinger Kinga³, Pölöskei Gergely³, Molnár Erika¹, Helen D. Donoghue⁴, Pálfi György¹ (¹Szegedi Tudományegyetem, Embertani Tanszék, Szeged; ²Nagy Gyula Területi Múzeum, Orosháza; ³Semmelweis Egyetem, Radiológiai Klinika, Budapest; ⁴University College of London, Division of Infection and Immunity, London, Egyesült Királyság): *Egyedi patológiás eset az Árpád-kori Orosházáról.*

Török Tibor^{1,2}, Neparáczki Endre^{1,2}, Maróti Zoltán^{2,3}, Maár Kitti Anita^{1,2} (¹Szegedi Tudományegyetem, Genetika Tanszék, Szeged; ²Magyarságkutató Intézet, Arceogenetikai Kutatóközpont, Budapest; ³Gyermekgyógyászati Klinika és Gyermek Egészségügyi Központ, Szeged): *Mit tudtunk meg eddig a 9–10. századi temetők genetikai vizsgálatából?*

Szikossy Ildikó^{1,2}, Pölöskei Gergely³, Horányi Ildikó⁴, Scheffer Krisztina⁴, Helen D. Donoghue⁵, Pap Ildikó^{1,6}, Karlinger Kinga³ (¹Magyar Természettudományi Múzeum, Embertani tár, Budapest; ²Szegedi Tudományegyetem, Biológia Doktori Iskola, Szeged; ³Semmelweis Egyetem, Radiológiai Klinika, Budapest; ⁴Magyar Nemzeti Múzeum, Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Budapest; ⁵University College of London, Division of Infection and Immunity, London, Egyesült Királyság; ⁶Szegedi Tudományegyetem, Embertani Tanszék, Szeged): *Egy XVIII. századi halálok utáni nyomozás a modern radiológia eszközeivel.*

Pap Ildikó^{1,2}, Győry Hedvig³, Szvák Enikő⁴, Scheffer Krisztina⁵ (¹Magyar Természettudományi Múzeum, Embertani tár, Budapest; ²Szegedi Tudományegyetem, Embertani Tanszék, Szeged; ³Szépművészeti Múzeum, Budapest; ⁴Szegedi Tudományegyetem, Biológia Doktori Iskola, Szeged; ⁵Magyar Nemzeti Múzeum, Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Budapest): *Beszámoló a „Mummies in Focus – Health and Life in Ancient Egypt (Aegyptus et Pannonia 6)” című konferenciáról (2019. augusztus 27–30.).*

- Zsákai Annamária¹, Pap Ildikó^{2,3}** (¹Eötvös Loránd Tudományegyetem, Embertani Tanszék, Budapest; ²Magyar Természettudományi Múzeum, Embertani Tár, Budapest; ³Szegedi Tudományegyetem, Embertani Tanszék, Szeged): **Megemlékezés Bodzsár Éváról.**
- Szmodis Márta¹, Zsákai Annamária², Blaskó Gergely², Fehér Piroska², Annár Dorina², Bosnyák Edit¹, Almási Gábor¹, Szendrei Eszter¹, Tóth Miklós¹** (¹Testnevelési Egyetem, Egészségtudományi és Sportorvosi Tanszék, Budapest; ²Eötvös Loránd Tudományegyetem, Embertani Tanszék, Budapest): **Egyetemi hallgatók pszichoszomatikus tünetei és stressz szintje fizikai aktivitásuk tükrében.**
- B. Zsoffay Klára¹, Dancs Gábor², Venyingi Beáta¹, Darvay Sarolta¹, Vitélyos Gábor Áron¹** (Eötvös Loránd Tudományegyetem, r, Természettudományi Tanszék, Budapest; ²Neteducatio Kft., Budapest): **Egyetemi hallgatók táplálkozási szokásainak és fizikai aktivitásának összefüggései.**
- Pápai Júlia, Tróznai Zsófia, Utczás Katinka** (Testnevelési Egyetem, Sportélettani Kutató Központ, Budapest): **Elit utánpótláskorú kézilabdázók regionális zsírmegoszlása.**
- Utczás Katinka^{1,2}, Tróznai Zsófia¹, Szabó Tamás¹, Zsákai Annamária²** (¹Testnevelési Egyetem, Sportélettani Kutató Központ, Budapest; ²Eötvös Loránd Tudományegyetem, Embertani Tanszék, Budapest): **Labdarúgó és kosárlabdázó fiúk testalkati és testösszetéti változásai 13 és 16 éves kor között.**
- Szabó Tamás** (Testnevelési Egyetem, Sportélettani Kutató Központ, Budapest): **A szomatotípus meghatározásának új módszere DEXA segítségével.**
- Muzsnai Ágota** (Észak-Közép-budai Centrum Új Szent János Kórház és Szakrendelő, Budai Gyermekkorház Telephely, Budapest): **A növekedésvizsgálatok helye a klinikai gyakorlatban.**
- Joubert Kálmán¹, Berkó Péter², Zsákai Annamária³** (¹Központi Statisztikai Hivatal, Népeségtudományi Kutatóintézet, Budapest; ²Miskolci Egyetem, Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Központi Kórház, Szülészeti-Nőgyógyászati Osztály, Miskolc; ³Eötvös Loránd Tudományegyetem, Embertani Tanszék, Budapest): **Az Érettség-Fejlettség-Tápláltság (ÉFT) - percentilis-mátrix alkalmazása az újszülött- és csecsemőkori veszélyeztetettség, a fejlődési és növekedési esélyek megítélésében.**
- Zsákai Annamária** (Eötvös Loránd Tudományegyetem, Embertani Tanszék, Budapest): **Bodzsár Éva tudományos hagyatéka.**
- Tóth Gábor¹, Suskovics Csilla²** (¹Eötvös Loránd Tudományegyetem, SEK BDPK, Biológiai Tanszék, Szombathely; ²Eötvös Loránd Tudományegyetem, SEK PPK, Sporttudományi Intézet, Szombathely): **Körmendi Növekedésvizsgálat: 1958–2018. Újabb eredmények.**
- Fehér Piroska, Annár Dorina, Zsákai Annamária** (Eötvös Loránd Tudományegyetem, Embertani Tanszék, Budapest): **Pszichoszomatikus tünetek gyakoriságának befolyásoló tényezői 18–90 éves nők körében.**
- Juszt Zsuzsanna** (Szegedi Tudományegyetem, Embertani Tanszék, Szeged; SZTEJKI, Eötvös József Gimnázium, Általános Iskola, Szeged): **A laterális dominancia vizsgáló módszerei.**
- Pintér Zoltán¹, Pósa Anikó², Varga Csaba², Máthé Domokos^{3,4}, Szigeti Krisztián^{3,4}, Pálfi György¹** (¹Szegedi Tudományegyetem, Embertani Tanszék, Szeged; ²Szegedi Tudományegyetem, Élettani, Szervezetani és Idegtudományi Tanszék, Szeged; ³Semmelweis Egyetem, Biofizikai és Sugárbiológiai Intézet, Budapest; ⁴CROmed Kutató és Szolgáltató Központok Kft., Budapest): **A komputertomográfia (CT) alkalmazásának lehetőségei az elhízás tanulmányozásával kapcsolatban – részeredmények.**

Melis Eszter¹, Szeniczey Tamás^{2,3}, Köhler Kitti¹, Jakab Julius⁴, Hajdu Tamás^{2,3} (¹Magyar Tudományos Akadémia, Régészeti Intézet, Budapest; ²Eötvös Loránd Tudományegyetem, Embertani Tanszék, Budapest; ³Magyar Természettudományi Múzeum, Embertani Tár, Budapest; ⁴Szlovák Tudományos Akadémia, Régészeti Intézet, Nyitra, Szlovákia): **A bronzkori Kárpát-medence északnyugati részének népességtörténeti kérdései.**

Kiss Krisztián^{1,2}, Szeniczey Tamás^{1,2}, Marcsik Antónia³, Szvák Enikő³, Karlinger Kinga⁴, Mészáros Kis Zsuzsanna⁵, Szabó Lénárd⁶, Sklááitz Antal⁶, Buczkó Krisztina^{7,8}, Szőke Béla Miklós⁹, Hajdu Tamás^{1,2} (¹Eötvös Loránd Tudományegyetem, Embertani Tanszék, Budapest; ²Magyar Természettudományi Múzeum, Embertani Tár, Budapest; ³Szegedi Tudományegyetem, Embertani Tanszék, Szeged; ⁴Semmelweis Egyetem, Radiológiai Klinika, Budapest; ⁵Semmelweis Egyetem, ETK, Budapest; ⁶Continental Automotive Hungary Kft., Központi Minőségbiztosítási Labor, Budapest; ⁷Magyar Természettudományi Múzeum, Növénytár, Budapest; ⁸Ökológiai Kutatóközpont, Duna-kutató Intézet, Budapest; ⁹Magyar Tudományos Akadémia, Régészeti Intézet, Budapest): **Kehida-Fővényes 8–9. századi népességének történeti embertani vizsgálata.**

Szikossy Ildikó

Az „Attila örökösei – A hunoktól az Árpád-házig” című kiállítás 2019. október 16. és december 9. között volt látható a Magyar Természettudományi Múzeumban (MTM). A rövid nyitvatartási idő alatt több mint 10 000 ember tekintette meg a kiállítást.

A tárlat megvalósulását az Emberi Erőforrások Minisztériuma támogatta a Nemzeti Kulturális Alapon keresztül.

A kiállítás elkészítésére – tervezéstől a kivitelezésig – rekordrövidségű idő, mindössze néhány hét állt rendelkezésére. A kiállítás tudományos vezetője Bernert Zsolt, az MTM főigazgatója, projektvezetője Buzár Ágota, az Embertani Tár vezetője volt. A kiállítás alapját képező új kutatások és az arcreekonstrukciók részben az „Árpád-ház Program (2018–2023) V.1. Az Árpád-kori magyarság embertani-genetikai képe” című tudományos szakmai alprogram keretében és annak támogatásával valósultak meg. A kiállítás megvalósításában a Magyarországgutató Intézet és a Magyar-Turán Alapítvány működött közre. A kivitelezést a Narmer Kft. végezte.

A történeti embertani és archeogenetikai ismereteket bemutató tárlat több kultúrát és korszakot foglal magában. Közöttük az összekötő kapcsot a Kárpát-medence jelenti, ahol három keletről érkezett nép (hunok, avarok és magyarok) nemcsak megtelepedett, de jelentősen befolyásolta a középkori Európa történetét. A hunok, az avarok, a honfoglaló magyarok és besenyők embertani és archeogenetikai kutatásának eredményeit egy-egy konkrét régészeti ásatásról származó embertani leleten keresztül külön egységekben mutatták be. A közöttük lévő távolságot – egyúttal a kronológiában való tájékozódást – az oldalfalakon végigfutó idővonal segítette. A tágas belső teret újrashasznosítható dobozokból álló, ívelt formát követő oldalfalak határolták, ezek felületén kaptak helyet a feliratok is. A letisztult, semleges design a tárgyakra és a táblókra vezette a látogatók figyelmét. A rövid, tömör feliratok mellett bővebb információkat tartalmazó QR kódok segítették az elmélyülést.

A kiállítás dióhéjban ismertette a történeti embertan, az archeogenetika és az arcreekonstrukció készítés alapjait. Ezt követően a látogatók megismerhették a modern tudományos kutatások irányait, szempontjait és lehetőségeit. A kiállítás az egyelőre

feleletre váró kérdésekre a lehetséges válaszokat gondolatébresztő jelleggel, feltételes módban fogalmazta meg. A csontmaradványok mellett tárgyrekonstrukciók és egy honfoglalás kori in situ sír szemléltette az elhunytak mellé temetett tárgyak csoportját, a lovas nomád népek anyagi kultúráját és a transzcendens világhoz való viszonyulását.

A kiállított koponyák többségéhez arcreekonstrukció társult. Az újraalkotott arcok között megtalálható volt két Árpád-házi dinasztiából származó leszármazott, III. Béla király (1172–1196) és Béla macsói herceg arcma is. A tragikus kegyetlenséggel lekaszabolt Béla herceg (†1272) arcreekonstrukciója újdonságnak számít.

A kiállítás provokatív címe ellenére nem kívánt állást foglalni a kontinuitás kérdésében, kizárólag embertani hasonlóságokat fogalmazott meg (például az avarok és a honfoglaló magyarság kapcsán), illetve nem bocsátkozott népszerű, ellenben tudományos szempontból nehezen alátámasztható érvelésekre, számos kérdést továbbra is nyitva hagyva a jövőbeli kutatások számára.

Buzár Ágota